

Till följs av de ökade bränslepriser väntas EU-kommissionen lägga fram ett åtgärds paket som bland annat uppmanar till distansarbete.

BILD ANDERS WIKLUND/TT

Forskare har observerat att distansarbete ses som en förmån som ges av arbetsgivaren och som plötsligt kan tas ifrån en.

BILD STINA STJERNKVIST/TT

Kriserna stöper om arbetslivet rekordsnabbt

■ Ny uppmaning till hemmajobb ■ Blottar orättvisa ■ "Under

En global kris – pandemin – föranledde en första våg av arbete hemifrån. Men med tiden har arbetsplatserna sedan allt mer gått tillbaka till det "normala".

Nu ser världen ännu en kris i form av kriget i Iran. EU-kommissionen väntas i veckan på nytt uppmana till hemarbete.

Forskare från EU-projektet Remaking ser en arbetsmarknad som ofrånkomligen stöps om.

Men är Sveriges kollektivavtal redo?

EU-kommissionen kommer i veckan att lägga fram ett nytt åtgärds paket i ett försök att få bukt på de stigande bränslepriserna. Bland punkterna, utöver exempelvis subventionerad kollektivtrafik, finns rekommendationer om distansarbete en dag i veckan.

– Många arbetsplatser har kvar möjligheten till någon dags distansarbete sedan pandemin men samtidigt har det blivit allt mer av det fenomen vi forskare kallar

RTO, return-to-the-office, säger professor Ignasi Capdevila.

På handelshögskolan PSB i Paris specialiserar han sig på organisationsteori och leder därifrån en del av EU-projektet Remaking med forskare från hela Europa som undersöker distansarbete och dess inverkan på arbetsliv och samhälle, på EU-nivå.

– Vi undersöker de positiva och negativa effekterna av distansarbete för individer,

inom företag eller organisationer samt i den socioekonomiska sfären.

"Akuta frågor för makthavare"

Ignasi Capdevila refererar till hur framför allt amerikanska techbolag efter pandemin gått i bräsch för att minska distansarbetet till förmån för "socialisering" och "produktivitet".

– Återgången till arbetsplatserna gav allmänheten men också oss forskare en känsla av

"Det upplevs som stressfullt att inte klart och tydligt kunna 'bevisa' att man 'är på jobbet'."

att det utbredda distansarbetet var en historisk tillfällighet. Att även om man lärt sig att fungera på distans så var det inte att föredra. Men nu ser vi att nödlägena blir fler och mer diversifierade.

Han räknar upp flera exempel.

– Under pandemin var det en hälsofråga, nu är det en energifråga och därmed talas det i termer som såväl nationell säkerhet som klimat. Det blir med andra ord akuta frågor på makthavares bord, säger han.

Alla har inte samma möjlighet

Rapporterna som forskarna redan färdigställt pekar på en allmän känsla av orättvisa och privilegium. Under pandemin blev det tydligt att inte alla arbetstagare har möjlighet att arbeta hemifrån – att för de så

kallade samhällsbärande yrkena finns inte det alternativet.

– De som arbetar inom sjukvården, hämtar våra sopor, skördar våra grödor och så vidare. Men en rekommendation, som den EU-kommissionen kommer med nu, pekar i den här riktningen: att den stora skillnaden på arbetsmarknaden blir mellan de som arbetar på plats och att de som inte behöver göra det. De rekommenderas starkt att inte anstränga infrastrukturen, så att säga.

Under i samlandet av data för Remaking djupintervjuades hundratals europeiska löntagare som på olika sätt arbetar hemifrån om sin situation. Forskarna har observerat att distansarbete ses som en förmån som ges av arbetsgivaren och som plötsligt kan tas ifrån en.

pandemin var det en hälsofråga - nu är det en energifråga"

- Det finns många exempel på arbetsgivare som först lockat med en eller flera dagars distansarbete, något arbetarna sedan byggt sin vardag kring, för att sedan återgå till krav att vara på plats. I vissa fall har det varit ett sätt att få folk att säga upp sig och slippa avskeda dem, berättaren Ignasi Capdevila.

- Samtidigt finns stora besparingar att göra ur ett arbetsgivarperspektiv. Inte minst ett mindre behov av kontorslokaler. Där kommer ansvaret för hemmakontoret in i bilden.

Utmaning för fackförbund

Det forskarna nu ser som en potentiellt kraftfull och långsiktig samhällsomvälvning är vad de kallar top-down, det vill säga något som beslutas "i toppen" - av politiker och ledare

snarare än något som drivs fram av exempelvis aktivism eller bojkott underifrån.

- Och då kan det gå väldigt snabbt. Argumentet för distansarbete för att minska bränsleförbrukningen har ju hörts främst från klimatrörelsen tidigare. Nu talas det om som en säkerhetsfråga och i termer av nationell suveränitet. Under pandemin skedde stora förändringar, om situationen blir mer allvarlig kan vi tvingas ställa om permanent snabbare än vi trott.

Forskningsgruppen Remaking har flera ingångar på distansarbetets potential och effekter på arbetsmarknaden. Det handlar dock inte främst om frilansande arbetare, digitala nomader eller den så kallade gigekonomin, utan om anställningar som helt eller delvis sköts på distans.

- Dagens snabba förändringar tvingar lagstiftare och arbetsgivare att tänka om. Våra politiker gör klokt i att sätta sig in i detta, för det har konsekvenser på allt ifrån arbetsrätt till folkhälsa och ekonomi. Även arbetstagare och fackförbund bör sätta sig in i hur man kan försvara sina rättigheter på en arbetsmarknad i snabb förändring.

Kan påverka lönerna

Ignasi Capdevila säger att för länder med kollektivavtal som Sverige gäller det att se över saker som ansvarsfördelning och gränser mellan arbete och fritid. Som exempel nämner han förhållandet till arbetstid, närbarhet och ledighet, anställningsvillkor och hälsa och även skatterättslig hemvist, när distansarbetet i högre

Remaking EU

● **EU-projekt med ekonomiskt stöd från EU-kommissionen som forskar om distansarbete och dess många effekter i en tid av störningar: socio-ekonomiska omvandlingar, territoriellt nytänkande och politiska åtgärder.**

grad går att sköta varifrån som helst.

- Det kan handla om att anpassa lagar till rådande omständigheter, inte minst för att skydda arbetstagare så det här bör fackförbunden följa ingående.

Han nämner att effektivisering av arbete kan leda till förkortad reell arbetstid.

- Många arbetare vi talat med söker sätt att legitimera sitt arbete, genom att till exempel

signalera för chefen att man är uppkopplad, att beskriva sitt arbete i detalj. Det upplevs som stressfullt att inte klart och tydligt kunna "bevisa" att man "är på jobbet".

Det här, enligt en av rapporterna, bygger på ett sätt att värdera arbete som handlar om antal timmar på plats. Det öppnar upp för arbetsgivare att sänka eller nedvärdera arbetstid och därmed löner.

- Dagens förutsättningar gör det till en allt osäkrare metod att räkna timmar. Och det är enbart en detalj bland många som innebär att arbetsmarknaden som vi kände inte längre existerar, på många håll. Makthavare och alla som granskar dem bör hålla koll på utvecklingen, säger forskningsledaren